KOHTUJURISTI ETTEPANEK

CHRISTINE STIX-HACKL

esitatud 28. juunil 2005 [1]

I. Sissejuhatus

1. Käesolevas esimeses kohtuasjas, mis puudutab nõukogu määruse (EÜ) nr 1348/2000 [2] (edaspidi „määrus") tõlgendamist, tuleb Euroopa Kohtul peamiselt selgitada nimetatud määruse keelenõuete õiguslikke tagajärgi, ja nimelt eelkõige juhul, kui adressaat, kellele dokument tuleb kätte toimetada või teatavaks teha, kasutab määruse artikli 8 kohast õigust keelduda kättetoimetatava dokumendi vastuvõtmisest seetõttu, et puudub tõlge adressaatliikmesriigi ametlikku keelde. Eelnevalt tuleb selgituseks öelda, et tegemist on eelotsusemenetlusega, mis puudutab EÜ asutamislepingu IV jaotise — ning seega EÜ artikli 68 alusel koostoimes EÜ artikliga 234 antud — akti.

2. Kohtu- ja kohtuväliste dokumentide kättetoimetamise ja teatavakstegemise lihtsustamiseks ning kiirendamiseks [3] nähti määrusega ette eelkõige otsemenetlus niinimetatud edastavate ja vastuvõtvate asutuste vahel ning kehtestati seejuures keelenõuded, mis arvestavad hageja ja kostja erinevate huvidega. Kõnealuste nõuete kohaselt peab dokumendi kättetoimetamine või teatavakstegemine olema võimalik ka — just menetluse lihtsustamise ja kiirendamise eesmärgil — ilma dokumendi tõlketa; vastukaaluks omandab adressaat teatud juhtudel [4] tõlke puudumise tõttu õiguse vastuvõtmisest keelduda. See on kõne all olevate ja määruse artiklis 8 sätestatud keelenõuete ese, kusjuures kõnealuse sätte sõnastuse järgi jääb

1 — Algkeel: saksa.

2 — Nõukogu 29. mai 2000. aasta määrus (EÜ) nr 1348/2000 tsiviil- ja kaubandusasjade kohtu- ja kohtuväliste dokumentide Euroopa Liidu liikmesriikides kätteandmise [kättetoimetamise ja teatavakstegemise] kohta (EÜT L 160, lk 37; ELT eriväljaanne 19/01, lk 227). [Määruse tõlget on parandatud Euroopa Kohtus, kuna määruse eestikeelne tõlge on ekslik]

3 — Vt nt määruse kuuendat põhjendust: „Tõhus ning kiire tsiviilkohtumenetlus tähendab, et kohtu- ja kohtuvälised dokumendid edastatakse otse ning kiiresti liikmesriikide poolt määratud kohalikele asutustele." ja ka kaheksandat põhjendust: „Käesoleva määruse tõhususe tagamiseks tuleb dokumentide kätteandmisest [vastuvõtmisest] keeldumist lubada üksnes erandjuhtudel".

4 — Näiteks juhul, kui dokument ei ole adressaatliikmesriigi keeles või edastava liikmesriigi ühes keeles, millest adressaat saab aru. Käesolevad keelenõuded ei paku adressaadile ulatuslikku kaitset, kuivõrd need ei ole seotud sellega, et adressaat ei mõista ühte nimetatud kahest keelest, nagu komisjon tabavalt rõhutab, tõstes esile, et määruses taotletud adressaadi kaitse seoses keelega põhineb tüpiseerival käsitlusviisil tulemusega, et mõeldavad on juhud, kus adressaadil on vastuvõtmisest keeldumise õigus, kuigi ta saab aru talle kättetoimetatud dokumendi sisust, ja ümberpöördult juhud, kus tal ei ole seda õigust, kuigi ta ei saa sisust aru. Vt näiteks Vanheukelen, „Le règlement n° 1348/2000 — Analyse et évaluation par un praticien du droit", *Le droit processuel et judiciaire européen – Het Europees gerechtelijk recht en procesrecht*, 2003, lk 208, ja selle 56. joonealune märkus.

lahtiseks, millised õiguslikud tagajärjed kaasnevad vastuvõtmisest keeldumise õiguse — õiguspärase — kasutamisega. Need õiguslikud tagajärjed on Hoge Raadi eelotsuse küsimuste sisu.

II. Õiguslik raamistik

4. Määruse nr 1348/2000 artikkel 5 sätestab:

1. „Edastav asutus, kellele taotluse esitaja annab üle edastatava dokumendi, informeerib taotluse esitajat, et adressaat võib keelduda taotlust vastu võtmast, kui see ei ole ühes artikliga 8 ettenähtud keeltest.

3. Küsitav on eelkõige, kas esimesel kättetoimetamisel või teatavakstegemisel võib vaatamata vastuvõtmisest keeldumise õiguse kasutamisele olla õiguslikke tagajärgi, ja juhul, kui vastus on jaatav, siis milliste normide alusel peab toimuma puuduva tõlke tagantjärele edastamine. Seejuures on ilmselt tegemist lüngaga määruse nr 1348/2000 regulatsioonis [5]. Lisaks sellele on nimetatud küsimused seotud piiriülese kättetoimetamise või teatavakstegemise puuduste kõrvaldamise üldisema probleemiga ja nende praktiline tähtsus näib olevat märkimisväärne. [6]

2. Taotluse esitaja kannab kõik tõlkekulud enne dokumendi edastamist, ilma et eelöeldu piiraks kohtul või pädeval asutusel hilisema otsuse tegemist selliste kulude kandmise kohta".

5. Määruse nr 1348/2000 artikkel 8 näeb pealkirja „Dokumendi vastuvõtmisest keeldumine" all omakorda ette:

„1. Vastuvõttev asutus informeerib adressaati, et ta võib keelduda kätteantava [kättetoimetatava] dokumendi vastuvõtmisest, kui see on muus keeles kui:

a) adressaatliikmesriigi ametlik keel, või kui nimetatud liikmesriigis on mitu

5 — On vaieldamatu, et küsimus vastuvõtmisest õiguspärase keeldumise õiguslike tagajärgede kohta on jäetud teadlikult lahtiseks. Vt näiteks tsiviil- ja kaubandusasjade kohtu- ja kohtuväliste dokumentide Euroopa Liidu riikides kättetoimetamise või teatavaks tegemise konventsiooni seletuskiri (EÜT C 261, lk 26 jj): „Konventsioon ei sisalda sätteid kasutatud keele tõttu vastuvõtmisest keeldumise õiguslike tagajärgede kohta; seega peavad selle küsimuse lahendama pädevad kohtud" [mitteametlik tõlge].

6 — Kirjanduses räägitakse vahel „piiriülese kättetoimetamise või teatavakstegemise puuduste kõrvaldamise ebameeldivast probleemist", vt nt Stadler, "Förmlichkeit vor prozessualer Billigkeit bei Mängeln der internationalen Zustellung?", Anmerkung zu OLG Jena, 2.5.2001 — 6 W 184/01, *IPRax 2002*, lk 282. Vt ka Mignolet, „Le contenu des règles de procédure issues des règlements communautaires et leur sanction", *Le droit processuel et judiciaire européen — Het Europees gerechtelijk recht en procesrecht*, 2003, lk 329 ja edasised viited.

ametlikku keelt, kätteandmiskoha [kättetoimetamise või teatavakstegemise koha] ametlik keel või üks selle ametlikest keeltest, või

b) edastava liikmesriigi keel, millest adressaat aru saab.

2. Kui vastuvõtvale asutusele teatatakse, et adressaat keeldub lõike 1 kohaselt dokumenti vastu võtmast, teatab nimetatud asutus artiklis 10 ettenähtud teatisega sellest viivitamata edastavale asutusele ning tagastab taotluse ja dokumendid, mille tõlkimist nõutakse".

6. Kättetoimetamise või teatavakstegemise kuupäeva kohta sätestab määruse nr 1348/2000 artikkel 9:

„1. Artikli 7 kohaselt dokumendi kätteandmise [kättetoimetamise või teatavakstegemise] kuupäev on kuupäev, millal see antakse kätte [toimetatakse kätte või tehakse teatavaks] kooskõlas adressaatliikmesriigi seadustega, ilma et eelöeldu piiraks artikli 8 kohaldamist.

2. Kui aga dokument tuleb dokumendi päritoluliikmesriigis algatatava või käimasoleva menetluse tõttu kätte anda [kätte toimetada või teatavaks teha] kindla tähtaja jooksul, määratakse taotluse esitaja suhtes arvessevõetav kuupäev kõnealuse liikmesriigi seaduste kohaselt.

3. Liikmesriik võib viieaastase üleminekuaja jooksul lõigete 1 ja 2 sätetest kohastel põhjustel erandeid teha.

Liikmesriik võib seda erandkorda oma õigussüsteemiga seotud põhjustel iga viie aasta järel pikendada. Liikmesriik teeb komisjonile teatavaks selle erandi sisu ning asjaolud".

7. Määruse nr 1348/2000 artikkel 19 puudutab kohtusse ilmumata jäänud kostjat ja sätestab:

„1. Kui kohtukutse või sellega samaväärne dokument tuli kätteandmiseks [kättetoimetamiseks või teatavakstegemiseks] edastada teisele liikmesriigile käesoleva määruse sätete alusel ning kostja ei ole ilmunud kohtusse, ei langetata kohtuotsust, kui ei ole tõendatud, et:

a) dokument on antud kätte korras, mis on adressaatliikmesriigi siseriiklikus õigu-

ses ette nähtud dokumentide kätteandmiseks [kättetoimetamiseks või teatavakstegemiseks] siseriikliku kohtuasja puhul, tema territooriumil asuvatele isikutele, või

b) dokument on tegelikult toimetatud kostjale või tema elukohta muul käesolevas määruses ettenähtud viisil,

ning et kummalgi juhul on dokument kätte antud või kohale toimetatud piisavalt aegsasti, et anda kostjale võimalus kaitseks."

III. Asjaolud ja menetlus

8. Käesoleva menetluse aluseks on Madalmaade kohtutes toimuv vaidlus Madalmaades elava Saksa hageja Götz Leffleri (edaspidi „G. Leffler") ja Saksamaal asuva, Saksa õiguse alusel tegutseva äriühingu Berlin Chemie AG (edaspidi „Berlin Chemie") vahel.

9. G. Leffler esitas 21. juunil 2001 Rechtbank te Arnhem'ile ajutiste meetmete kohaldamise taotluse, milles ta palus tühistada või teise võimalusena tagasi võtta mitmesugused tema vara suhtes kohaldatud arestid.

10. Kõnealune taotlus lükati 13. juulil 2001. aastal tagasi. Määruse peale esitas G. Leffler apellatsioonkaebuse Gerechtshof te Arnhemile. Seepeale kutsuti Berlin Chemie 7. augustil 2001 Gerechtshof te Arnhemis toimuvale kohtuistungile.

11. Menetlusvea tõttu tuli Berlin Chemie 9. augustil 2001 uuesti kohtuistungile kutsuda. 23. augustiks 2001 määratud istungile Berlin Chemie ei ilmunud.

12. G. Leffleri taotletud tagaseljaotsuse tegemine lükati edasi, sest kohtusse kutsumine ei vastanud Wetboek von burgerlijke Rechtsvordering'i (Madalmaade tsiviilmenetluse seadustiku) ja määruse nõuetele.

13. Uue, 7. septembri 2001. aasta kohtuteatega kutsuti Berlin Chemie Gerechtshof te Arnhemis 9. oktoobril 2001 toimuvale kohtuistungile. Kindlaksmääratud ajaks jättis Berlin Chemie jälle ilmumata.

14. Tagaseljaotsuse tegemine lükati uuesti edasi kuni dokumentide esitamiseni, mis võimaldaksid tõendada, et kättetoimetamine vastas määruse artikli 19 nõuetele. Asjaomased dokumendid esitati Gerechtshof te Arnhemi 4. detsembri 2001. aasta kohtuistungil.

15. 18. detsembri 2001. aasta otsusega jättis kohus taotluse rahuldamata ja keeldus tegemast Berlin Chemie kahjuks tagaseljaotsust põhjendusega, et määruse artikli 8 nõuded ei ole täidetud.

16. Selle peale esitas G. Leffler Hoge Raad der Nederlanden'ile kassatsioonkaebuse. Selles väitis ta, et Gerechtshof oleks pidanud tegema ilma pikemata tagaseljaotsuse või määrama uue kohtuistungi kuupäeva ja tegema korralduse, et Berlin Chemie'd — parandades eelmise kohtukutse võimalikud vead — oleks võimalik kõnealuseks päevaks kohtuistungile kutsuda.

17. Hoge Raad der Nederlandeni arvates ei ilmne artiklist 8 ega määruse mõnest muust sättest seda, millised õiguslikud tagajärjed kaasnevad artikli 8 lõikes 1 sätestatud adressaadi keeldumisega dokumendi vastuvõtmisest. Sellest järeldab eelotsusetaotluse esitanud kohus, et põhimõtteliselt on olemas kaks tõlgendamisvõimalust, esiteks, kõrvaldada kättetoimetamise puudus ja teiseks, lugeda puudusega kättetoimetamine toimumata jäänud kättetoimetamiseks.

18. Seega taotleb Hoge Raad der Nederlanden Euroopa Kohtult 17. oktoobri 2003. aasta määrusega, mis saabus kohtu kantseleisse 20. oktoobril 2003. aastal, EÜ artikli 234 alusel eelotsust järgmiste küsimuste kohta:

„1. Kas määruse artikli 8 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et adressaadi keeldumise korral dokumendi vastuvõtmisest põhjusel, et see ei vasta nimetatud sättes toodud keelenõuetele, on saatjal võimalus see puudus kõrvaldada?

2. Kui vastus esimesele küsimusele on eitav, siis kas dokumendi vastuvõtmisest keeldumise õiguslik tagajärg on paratamatult kättetoimetamise täielik tühisus?

3. Kui vastus esimesele küsimusele on jaatav, siis

a) millise tähtaja jooksul ja mil viisil tuleb tõlge adressaadile teatavaks teha? Kas määruses dokumentide kättetoimetamise ja teatavakstegemise kohta toodud nõuded kehtivad ka tõlke edastamisele või on edastamisviis vabalt valitav?

b) Kas puuduse kõrvaldamise võimaluse suhtes kohaldatakse siseriiklikku menetlusõigust?"

IV. Õiguslik hinnang

A. *Üldised märkused määruse (EÜ) nr 1348/2000 kohta*

1. Määruse eesmärk

19. Määruse peamine eesmärk on parandada ja kiirendada tsiviil- ja kaubandusasjade kohtu- ja kohtuväliste dokumentide edastamist liikmesriikide vahel, kui need tuleb kätte toimetada või teatavaks teha teises liikmesriigis. [7] Kõnealune dokumentide parandatud ja kiirendatud edastamine peab kaudselt tulema kasuks „siseturu nõuetekohasele toimimisele" [8].

20. Tuleb pidada silmas, et dokumentide kättetoimetamine ja teatavakstegemine peavad toimuma kooskõlas kohtusse pöördumise õiguse [9], õiguse kohtulikule kaitsele [10] ja menetlusökonoomiast [11] põhimõtetega. Eespool nimetatud eesmärkide elluviimine näib aga olevat problemaatiline selles mõttes, et dokumentide kättetoimetamise kiirendamisega võib kaasneda kostja kaitse vähenemine — näiteks juhul, kui enam ei ole tagatud — olgu siis keelelistel, ajalistel või muudel põhjustel —, et kostja saab oma kaitse tõhusalt ette valmistada. Kostja kaitse ei tohi aga omakorda viia selleni, et hageja jääb ilma talle seadusega ette nähtud kohtulikust arutelust — näiteks kuna kostja võib kättetoimetamise nurjata.

21. Siia lisanduvad suveräänsuse aspektid, mis muu hulgas muudavad vajalikuks otsustamise selle üle, mil määral on riik valmis loobuma „ametlikest" kättetoimetamisviisidest — näiteks moodsate kättetoimetamisvormide nagu posti teel kohaletoimetamise kasuks – [12] või mil määral on riik dokumen-

7 — Vt eelkõige eespool 2. joonealuses märkuses viidatud määruse (EÜ) nr 1348/2000 teine põhjendus.

8 — Määruse (EÜ) nr 1348/2000 teine põhjendus.

9 — Ka ja just nimelt seadusega ette nähtud kohtuliku arutelu õiguse tähenduses vastavalt EIK artikli 6 lõikele 1.

10 — Kaitseõiguste tagamise tähenduses. Mitte juhuslikult ei ole EIK artikli 6 lõike 3 punktis a sätestatud, et „igal kuriteos süüdistataval on vähemalt [õigus] saada kiires korras *talle arusaadavas keeles* teavet tema vastu esitatud süüdistuse iseloomust ja põhjustest" (kohtujuristi kursiiv).

11 — Nii kõlab Heß'i sissejuhatav lause, „Die Zustellung von Schriftstücken im europäischen Justizraum", *NJW* 2001, lk 15.

12 — Riigi suveräänsuse väide — näiteks ametiasutuste kaudu kättetoimetamise raames — võib loomulikult täiendada muid aspekte: posti teel kättetoimetamine rahvusvahelises õiguskäibes ei tähenda mitte üksnes ametlikust kättetoimetamise ja teatavakstegemise menetlustest loobumist, vaid siiski ka kostja kaitse vähenemist, juhul kui ei ole tagatud, et õigusjõuline kättetoimetamine eeldab võimalust võtta kättetoimetatava dokumendi sisu keeleliselt tõhusalt teadmiseks.

tide kättetoimetamisel valmis tegutsema teise riigi „täitmisabilisena".

22. Toimiv kättetoimetamise regulatsioon riikidevahelises õiguskäibes nõuab seega nende vastandlike huvide kaalumist.

23. Kõnealune kaalumine näib seda vajalikum, et see puudutab õigushüvesid, mida kaitsevad ühenduse õiguse üldpõhimõtted. Olgu siinkohal üksnes meenutatud, et ühenduse teisese õiguse normi ja seega ka selle eesmärke tuleb väljakujunenud kohtupraktika kohaselt tõlgendada nii palju kui võimalik sel viisil, et see oleks kooskõlas Euroopa Ühenduse asutamislepingu ja ühenduse õiguse üldpõhimõtetega. [13]

24. Õiguse üldpõhimõtted sisaldavad eelkõige Euroopa Kohtu väljakujunenud praktika kohaselt tagatavaid põhiõigusi. [14] Seejuures võetakse arvesse liikmesriikide ühiseid põhiseaduslikke traditsioone ja suuniseid, mida annavad inimõiguste kaitse kohta rahvusvahelised lepingud, mille sõlmimises liikmeriigid osalesid või millega nad on ühinenud. Need hõlmavad muu hulgas ka Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni (edaspidi „EIK") [15], nagu nähtub ka Euroopa Liidu lepingu artikli 6 lõikest 2.

25. Kõnealusest kaitsest, mida Euroopa Kohus peab alal hoidma, arendas kohus välja ausa menetluse põhimõtte, [16] mis nõuab küll ka kiirendatud menetlust, kuid pöörab erilist tähelepanu poolte vahendite võrdsusele kohtumenetlustes. See põhimõte hõlmab ühtlasi ka EIK kaitset ning seega õiguse üldpõhimõtteid, õigust nõuda seadusega ette nähtud kohtulikku arutelu (artikli 6 lõige 1) ja kohtus ärakuulamist (artikli 6 lõige 3). Määruse sätteid tuleb tõlgendada neid põhimõtteid arvestades, seda enam, et tegemist on menetlusõigust puudutava määrusega ja just menetlusõiguse eesmärk on tagada poolte huvide tasakaalustamine. Seega tuleb määrust käsitleda eelkõige huvide tasakaalustamise seisukohast, mida kinnitab ka määruse vastuvõtmise taust.

2. Määruse vastuvõtmise taust

26. Rahvusvahelises menetlusõiguses oli esiplaanil siseriikliku hageja kaitse dokumentide tülika välismaal kättetoimetamise vastu — seda eriti fiktiivse kättetoimetamise inst-

13 — Vt ainuüksi 25. novembri 1986. aasta otsused liidetud kohtuasjades 201/85 ja 202/85: Klensch jt (EKL 1986, lk 3477, punkt 21), 21. märtsi 1991. aasta otsus kohtuasjas C-314/89: Rauh (EKL 1991, lk I-1647, punkt 17) ja 28. jaanuari 1999. aasta otsus kohtuasjas C-181/96: Wilkens (EKL 1999, lk I-399, punkt 19).

14 — Paljude otsuste asemel vt 28. märtsi 2000. aasta otsus kohtuasjas C-7/98: Krombach (EKL 2000, lk I-1935, punkt 25).

15 — Vt 15. mai 1986. aasta otsus kohtuasjas 222/84: Johnston (EKL 1986, lk 1651, punkt 18). Vt ka 28. oktoobri 1975. aasta otsus kohtuasjas 36/75: Rutili (EKL 1975, lk 1219, punkti 32).

16 — Eespool 14. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Krombach, punkt 26.

rumendi tõttu.[17] Rahvusvahelises õiguses tähtsaks peetud riikide suveräänsuse tõttu oli dokumentide kättetoimetamine rahvusvahelises õiguskäibes kuni eriinstrumentide väljatöötamiseni võimalik üksnes diplomaatilisel teel — kui üldse.

27. Seda süsteemi täiendasid rahvusvahelised kokkulepped, mis on selle teema läheduse tõttu riikide suveräänsusele vaevalt üllatav. Niisuguste kokkulepetega loodi dokumentide rahvusvahelise kättetoimetamise ja teatavakstegemise menetlused, samal ajal pöörati aga vähe tähelepanu tõhususe aspektidele — ning seda riikliku suveräänsuse arvestamise vajaduse tõttu.

28. Eeskujuks oli — seda just ka menetlusnormide Euroopa tasandil ühtlustamise raames — 15. novembri 1965. aasta Haagi konventsioon tsiviil- ja kaubandusasjade kohtu- ja kohtuväliste dokumentide välisriikides kättetoimetamise ja teatavakstegemise kohta (edaspidi „Haagi konventsioon"). Nimetatud konventsioon parandas ühelt poolt dokumentide diplomaatilisel teel kättetoimetamise tavakohast süsteemi, luues keskasutuste vahendusel kättetoimetamise võimaluse; teiselt poolt hoolitses Haagi konventsioon kostja kaitse eest ja sätestas artiklis 15 ja järgmised, et tagaseljaotsust tohib teha alles siis, kui on tagatud, et kostja on kättetoimetatava dokumendi tõepoolest kätte saanud ja talle on jäetud piisavalt aega ennast kaitsta.

29. Euroopa õigusruumis oli küll 1968. aasta Brüsseli konventsiooni ülesanne[18] koordineerida konkureerivaid menetlusi liikmesriikide vahel ja tagada kohtuotsuste vaba liikumine. Menetlusdokumentide edastamise suhtes piirdus aga konventsioon selle lisaprotokolli artiklis IV viitega alles veidi aega enne seda sõlmitud Haagi konventsioonile.

30. Uue poliitilise algatuse tegemiseks oli tarvis tuvastada, et kohtuotsuste vaba liikumine siseturul nurjub kättetoimetamise tõttu.[19] Kõnealuses seoses tuleb silmas pidada, et ka ühendusesiseses õiguskäibes allub dokumendi kättetoimetamine kohtu kahekordsele kontrollile: kõigepealt esialgses menetluses, arvestades tagaseljaotsuse võimalusega, kui see on asjakohane, näiteks juhul, kui (välismaalasest) kostja ei ilmu määratud kohtuistungile, hiljem aga ka tunnustamismenetluses, juhul kui tuleb tun-

17 — Vt selle kohta Heß'i käsitlusi võrdleva õiguse kohta, viidatud eespool, lk 16 jj.

18 — 27. septembri 1968. aasta konventsioon kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades (konsolideeritud redaktsioon, EÜT C 27, 26.1.1998, lk 1; edaspidi „Brüsseli konventsioon").

19 — Vt Heß, viidatud eespool, lk 17 jj ning seal viidatud allikad.

nustada teises riigis tehtud tagaseljaotsust.[20] Mõlemas menetluses võib asi viia kättetoimetamiste puuduste arutamiseni — koos vastavate viivituste ja nendega kaasnevate määramatuste ja/või vastuväidetega.

31. Nõukogu koostas 26. mai 1997. aasta aktiga[21] konventsiooni tsiviil- ja kaubandusasjade kohtu- ja kohtuväliste dokumentide Euroopa Liidu liikmesriikides kättetoimetamise ja teatavakstegemise kohta ja soovitas liikmesriikidel konventsioon vastavalt nende põhiseaduste sätetele vastu võtta.

32. Määrus põhineb peamiselt nimetatud konventsioonil, mis enam ei jõustunud, sest Amsterdami leping lõi Euroopa Ühenduse asutamislepingu artiklites 61 ja 65 uued pädevusnormid, suunates niinimetatud kolmanda samba need osad, mis puudutavad õigusalast koostööd tsiviilasjades, ühenduse pädevusse. Seega muutus konventsioon ülearuseks. Sätted võeti aga peaaegu identselt üle,[22] nii et määruse tõlgendamisel tuleb piisaval määral arvesse võtta konventsiooni ja selle seletuskirja.[23]

33. EKK artikli 8 lõike 1 keelenõuded vastavad määruse artikli 8 lõikes 1 sätestatud keelenõuetele. Dokumentide edastamise kiirendamise taotlust silmas pidades lubatakse selles — kaasa arvatud tõlkimiskulude kokkuhoidmiseks[24] — kättetoimetamist keeles, mis ei ole vastavuses adressaatriigi ametliku keelega, nimelt dokumenti edastava riigi keeles, millest kättetoimetamise adressaat aru saab. Sellise keelenõude ulatuse üle oli läbirääkimistel ilmselt vaieldud: ühelt poolt nõudis teiste hulgas Prantsusmaa, et dokumentide kättetoimetamise normid tuleb laiaulatuslikult ühtlustada, samal ajal kui

20 — Brüsseli konventsiooni artikli 27 punkt 2.

21 — EÜT C 261, 27.8.1997, lk 1 (edaspidi „EKK"). Nõukogu võttis konventsiooni valmimise päeval teadmiseks eespool 5. joonealuses märkuses viidatud konventsiooni seletuskirja. Kõnealune seletuskiri sisaldub eespool nimetatud Euroopa Ühenduse Teatajas, lk 26.

22 — Vt näiteks määruse nr 1348/2000 viiendat põhjendust: „Tuleks tagada konventsiooni sõlmimiseks peetud läbirääkimiste tulemuste jätkuvus; käesoleva määruse sisu on põhiosas võetud sellest konventsioonist".

23 — Õiguskirjandus võttis konventsiooni — ja vastavalt sellele määruse — vastu üldiselt kriitiliselt, eriti kuna see hoidvat kinni riikidevahelise õigusabi käibe tavamudelist, s.t Haagi konventsioonist pärinevast ametlikust kättetoimetamisviisist ning seadvat sellega määruse artiklite 2–11 kohaselt esiplaanile nimetatud ametliku kättetoimetamisviisi. Vt näiteks eespool 11. joonealuses märkuses viidatud Heß, lk 15 (21 jj); Gsell, „Direkte Postzustellung an Adressaten im EU-Ausland nach neuem Zustellungsrecht", *EWS* 2002, lk 115 (lk 116), Cordopatri, „Note sul regolamento CE N. 1348/2000", *Giurisprudenza di merito*, Vol. XXXVI (2004), 10, lk 2141 (2153); Frigo, „La disciplina comunitaria della notificazione degli atti in materia civile e commerciale: il regolamento (CE) n. 1348/2000", *Diritto processuale civile e commerciale comunitario*, 2004, lk 117 (lk 157).

24 — Meyer, „Europäisches Übereinkommen über die Zustellung", *IPRax 1997*, lk 401 (lk 403).

teised riigid, näiteks Saksamaa Liitvabariik, eelistasid siseriiklikku lahendust. Lõpuks lepiti kokku kesktees. [25]

B. *Eelotsuse küsimused*

1. Sissejuhatavad märkused uurimise käigu kohta

34. Kohtudokumentide edastamisega liikmesriikide vahel kaasnevad enamikul juhtudel keeleprobleemid. Tõhus kaitse ning seega lõpuks kaitseõiguste ja kohtus ärakuulamise tagamine eeldab asjaomase dokumendi teadmiseks võtmise võimalust, mis võib omakorda tingida dokumendi tõlkimise vajaduse.

35. Kohtu- ja kohtuväliste dokumentide edastamine ja kättetoimetamine ühendusesiseses õiguskäibes vastavalt määruse artiklites 4 ja järgmised sätestatud menetlusele tõstatab praktilisi küsimusi mitte ainult eri liikmesriikide asutuste vahelise koostöö vajaduse, vaid ka keelebarjääride ületamise vajaduse tõttu. Siia lisanduvad veel õiguslikud küsimused, mis võivad tekkida ka seetõttu, et menetlusõigus ei ole ühtlustatud.

36. Määruse nr 1348/2000 artikli 8 lõige 1, mille tõlgendamist Euroopa Kohtult palutakse, näeb ette keelenõuded, mis kujutavad endast lihtsustamist selles mõttes, et ei nõua edastatavate dokumentide süstemaatilist tõlkimist. Vahendite võrdsuse tähenduses tasakaalustatakse saatja nimetatud eelis adressaadi keeldumisõigusega. [26] Juhul kui kõnealust vastuvõtmisest keeldumise õigust kasutatakse aga õiguspäraselt, on vaieldamatu, et määrus ei nimeta selle õiguse kasutamise õiguslikke tagajärgi. [27]

37. Kuna eelotsusetaotluse esitanud kohus küsib esimeses eelotsuse küsimuses peamiselt puuduse kõrvaldamise võimaluse kohta — ilmselt tuleb seda mõista kui kättetoimetatava dokumendi algselt puuduva tõlke tagantjärele esitamist — tõusetub kõigepealt küsimus, kas sellise parandamisvõimaluse suhtes kohaldatakse ühenduse õigust või siseriiklikku õigust.

25 — Vt eespool 5. jooncaluses märkuses viidatud ja Euroopa Liidu lepingu artikli 3 alusel koostatud tsiviil- ja kaubandusasjade kohtu- ja kohtuväliste dokumentide Euroopa Liidu riikides kättetoimetamise konventsiooni seletuskirja sissejuhatus, punkt 2.

26 — Siinkohal ei ole oluline, kas määruse artikli 8 lõike 1 kohase vastuvõtmisest keeldumise õiguse õiguspärane kasutamine hõlmab ainult neid juhtumeid, mil puudub kättetoimetatava dokumendi tõlge ühte selles sättes nimetatud keelde või eeldab see ka pädeva siseriikliku kohtuniku hinnangut selle kohta, kas õiguse kasutamist tuleb lisaks sellele lugeda kuritarvituseks. Eelotsusetaotlus ei sisalda asjaomaseid pidepunkte. Sama vähe käsitleti keeleoskuse suhtes kohaldatavat hindamiskriteeriumi, juhul kui kostja — nagu põhikohtuasjas — on juriidiline isik. Nende ja teiste küsimuste kohta vt Malan, „La langue de la signification des actes judiciaires ou les incertitudes du règlement sur la signification et la notification des actes judiciaires et extrajudiciaires", *Petites affiches du 17 avril 2003*, lk 6.

27 — Vt eespool, punkt 2.

38. Kui määrav on siseriiklik õigus ja see ei võimalda puuduse kõrvaldamist, siis tuleks lisaks kontrollida, kas konkreetse liikmesriigi menetlusautonoomia ei takista seejuures ühenduse tõhususe põhimõtte kohaldamist.

39. Kui eespool kirjeldatud tähenduses on puuduse kõrvaldamise võimalus — siseriikliku või ühenduse õiguse alusel — seevastu olemas, on vaja selgitada, milliste reeglite järgi tuleb nõuetele mittevastava kättetoimetamise või teatavakstegemise puudus kõrvaldada. Eelkõige on küsimus selles, missugused tagajärjed on sellisel puuduse kõrvaldamisel menetlustähtaegadest kohustusliku kinnipidamise jaoks.

2. Küsimus, millised õiguslikud tagajärjed võivad kaasneda dokumendi vastuvõtmisest õiguspärase keeldumisega

a) Menetlusosaliste argumendid

40. *G. Leffler* väidab, et määruse artikli 8 lõike 1 tõlgendamisel ei saa tugineda Haagi konventsioonile.[28] Pigem tuleb lähtuda EKK-st[29] ja selle seletuskirjast. G. Leffler tuletab meelde, et ka EKK järgi on kättetoimetamise adressaadil õigus dokumendi vastuvõtmisest keelduda. EKK tekstist aga ei nähtu, missugused tagajärjed kaasnevad selle õiguse kasutamisega. EKK seletuskirjast tuleneb, et need tagajärjed peab määratlema siseriikliku õiguse alusel. Kuivõrd siseriiklik õigus näeb ette puuduse kõrvaldamise võimaluse, ei ole määruse artikli 8 lõige 1 seega vastuolus puuduse sellise kõrvaldamise võimalusega — arvestades määruse artiklist 19 tulenevaid kõikvõimalikke ajapiiranguid.

41. Juhul kui Euroopa Kohus peaks eelistama määruse artikli 8 lõike 1 autonoomset tõlgendamist, peab määrus G. Leffleri arvates kaitsma adressaati üksnes selle eest, et talle toimetatakse kätte arusaamatu dokument, millel on tema suhtes kahjulik õiguslik toime. Seevastu ei peaks aga olema võimalik kogu menetlust seisma panna. Keelelistel põhjustel toimumata jäänud esimese kättetoimetamise täielik tühisus läheb kostja nõutavast kaitsest kaugemale.

42. Puudused, mida ei ole põhjustanud mitte hageja, vaid näiteks tõlkijad või kohus, ei saa viia selleni, et hageja kaotab oma nõudeõiguse. Tühisus viiks selleni, et saatja pool ei saaks tähtaegadest kinni pidada, mis ei ole õigustatud eelkõige juhul, kui puuduse eest ei vastutanud tema. Selles seoses piisab määruse artikliga 19 antud kostja kaitsest.

28 — Eespool 28. joonealuses märkuses viidatud.
29 — Eespool 21. joonealuses märkuses viidatud.

43. *Berlin Chemie* väidab seevastu, et keelelistel põhjustel toimumata jäänud kättetoimetamise tühisus tuleneb määruse artiklitest 7, 8 ja 9. Nendes toodud väljendid „kõik kätteandmiseks [kättetoimetamiseks ja teatavakstegemiseks] vajalikud toimingud" ja „dokumendi vastuvõtmisest keeldumine" räägivad keelelistel põhjustel toimumata jäänud kättetoimetamise tühisuse kasuks.

44. *Berlin Chemie* tugineb ka EIK artiklile 6, mille kohaselt ei saa õigusaktidel, millest kostja aru ei saa, olla mingit õiguslikku toimet. Akt, millel ei ole õigustoimet, ei ole mitte „parandatav", vaid tühine, seega on õigustoime loomiseks vajalik uus kättetoimetamine. Teise võimalusena väidab *Berlin Chemie*, et hageja peaks kõikidel juhtudel saama vaid ühe võimaluse kõikvõimalike puuduste kõrvaldamiseks, seda eriti siis, kui ta tegutses õiguslikku abi kasutamata.

45. *Komisjon* väidab, et määruse tõlgendamine peab toimuma EKK[30] kohaselt, kuna EKK põhimõtted korduvad määruses. Arvesse tuleb võtta ka pärast Amsterdami lepingu jõustumist toimunud institutsionaalseid suundumusi ning vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajaneva õigusruumi järkjärgulist ülesehitamist.

46. Määruse põhjendustest tuleneb, et arvestama peab kõigi menetlusosaliste õigustatud huvidega ning ühtlasi püüda saavutada kohtumenetluse takistamatut kulgemist. Määrus väärtustab eelkõige kohtumenetluste tõhusust ja kiirendamist.

47. Seoses määruse artikli 8 lõike 1 kohaste keelenõuetega juhib komisjon tähelepanu sellele, et need põhinevad tüpiseerival käsitlusviisil,[31] nii et dokumendi vastuvõtmisest keeldumist ei saa alati õigustada kostja kaitse tungivate põhjustega.

48. Komisjon rõhutab ühtlasi, et keelenõuete eiramise korral ei ole kohustust dokumendi vastuvõtmisest keelduda. Määruse sõnastusest — eriti artikli 8 lõikest 1[32] — ei tulene, et kättetoimetamise õigusjõulisus sõltuks keelenõuete järgimisest.

30 — Eespool 21. joonealuses märkuses viidatud.

31 — Vt eespool 4. joonealune märkus.

32 — Komisjon rõhutab sõnaselgelt, et määruse 10. põhjendus, mille kohaselt tuleks dokument „adressaadi huvide kaitsmiseks [...] kätte anda kättetoimetamiskoha ametlikus keeles või ühes ametlikest keeltest või mõnes teises edastava liikmesriigi keeles, millest adressaat aru saab", on selles suhtes vastuolus määruse artikli 8 selge sõnastusega.

49. Niisiis ei saa määruse artikli 8 lõike 1 kohase vastuvõtmisest keeldumise õiguse olemasolust teha järeldusi kättetoimetamismenetluse kehtivuse kohta. Vastuvõtmisest keeldumise tagajärgedega seotud eeskirjade puudumine ei pea komisjoni arvates selles suhtes tingimata kaasa tooma siseriikliku õiguse kohaldatavust, kuigi tuleb möönda, et määrust ettevalmistavates aktides leidub selle kohta teatud pidepunkte.

50. Komisjon on arvamusel, et siseriiklike normide kohaldamine selles seoses tekitaks liikmesriikides ebaühtlaseid õiguslikke tagajärgi ning seega õiguslikku ebakindlust.

51. Seetõttu teeb komisjon ettepaneku sätestada dokumendi vastuvõtmisest keeldumise õiguslikud tagajärjed iseseisvalt, võttes arvesse asjakohaste suuniste piiratud ulatust määruse enda tekstis.

52. Komisjon kaalub kõigepealt, kas jätta toimumata jäänud esimene kättetoimetamine igasuguse õigusliku tagajärjeta, mis annaks aga juhul, kui ollakse selle poolt, kostjale — vastupidi määruse endaga taotletud tasakaalustamisele — ebaproportsionaalse eelise. Sellise tühisuse eeldamise vastu räägib ka selge õigusliku asjaomase aluse puudumine. Selle tulemusena jäetaks lõpuks hageja teatud asjaoludel ilma tema põhiõigusest kohtulikule arutelule.

53. Niisiis on kohtumenetluse korrakohase kulgemise tagamist nõudva määruse sisuga komisjoni arvates kooskõlas, kui puuduva tõlke tagantjärele esitamisega jäetakse hagejale võimalus toimumata jäänud esimese kättetoimetamise „puudus" kõrvaldada. Selle kasuks räägib ka artikli 8 lõike 2 sõnastus ja *effet utile*: „[...] tagastab taotluse ja dokumendid, mille tõlkimist nõutakse".

54. *Saksamaa valitsuse* arvamus tugineb seisukohale, et määruse artikli 8 lõike 1 keelenõuete suhtes ei olnud õiguslike tagajärgede sätestamine teadlikult ette nähtud. See järelduvat EKK varasema regulatsiooni õigusloome materjalidest. Seetõttu, arvestades ka otsust Lancray kohtuasjas,[33] tuleb hinnata õiguslikku tagajärge ja sellega ka puuduse kõrvaldamise võimalust siseriikliku õiguse alusel.

33 — 3. juuli 1990. aasta otsus kohtuasjas C-305/88: Lancray (EKL 1990, lk I-2725, punkt 29 jj).

55. *Soome valitsus* ühineb põhiosas Saksamaa Liitvabariigi selgitustega. Tema arvates nähtub eelkõige kättetoimetamiskonventsiooni põhjendustest, et õiguslike tagajärgede osas tuleb põhimõtteliselt kohaldada liikmesriikide õigust.

56. *Madalmaade valitsus* tugineb määruse artikli 8 lõikele 2, mis näeb ette, et tagasi tuleb saata üksnes dokumendid, mille tõlkimist nõutakse, ning teeb sellest järelduse, et ülejäänud osa suhtes, mida tagasi ei saadeta, saab määrusega kooskõlas oleva edastamise korral kohaldada puuduse kõrvaldamist. Puuduse kõrvaldamise võimalus tuleneb ka määruse artikli 8 lõike 1 saamisloost, sest EKK artikli 8 võrreldavast seletuskirjast nähtub, et keelelistel põhjustel toimumata jäänud kättetoimetamise puuduse saab sobiva tähtaja jooksul kõrvaldada.

57. *Portugali valitsus* lähtub määruse artikli 8 lõike 2 samasugusest arusaamast ja rõhutab lisaks, et võimalikud dokumentide kättetoimetamise raskused tuleb ületada lojaalse koostöö käigus menetlusosaliste vahel.

58. Seevastu *Prantsuse valitsus* lähtub oma käsitlustes sellest, et määruses on esiplaanil dokumendi adressaadi kaitse — nii nagu see tuleneb eriti 10. põhjendusest.[34] Määruse eesmärki silmas pidades jõuab Prantsuse valitsus siiski järeldusele, et määruse artikli 8 lõige 1 nõuab huvide asjakohaseks tasakaalustamiseks, et keelelistel põhjustel toimumata jäänud esimese kättetoimetamise puuduse kõrvaldamine nähakse ette siseriiklikus õiguses.

b) Õiguslik hinnang

59. Nagu juba viidatud,[35] tuleb kõigepealt uurida, kas õiguslike tagajärgedega seotud sätete puudumine määruse artikli 8 lõikes 1 nõuab või pigem lubab siseriiklike normide kohaldamist. Seejärel tuleb käsitleda kõne all olevate õiguslike tagajärgedega seotud ühenduse õiguse võimalikke norme.

i) Kohaldatav õigus

60. Mitmes mõttes näib olevat analüüsimist väärt, kas määruse artikli 8 lõike 1 kohase dokumendi vastuvõtmisest keeldumise õiguse õiguspärase kasutamise tagajärgedele tuleb üksnes seetõttu kohaldada siseriiklikku õigust, et määrus ei näe õiguslike tagajärgede suhtes ette konkreetseid sätteid.

34 — Vt eespool 32. joonealune märkus.
35 — Vt eespool, punkt 37.

61. Just määruse saamislugu näitab, et siseriiklikud õigusnormid ei suutnud lahendada piiriülese kättetoimetamise küsimusi, seda ei menetluse tõhusa kulgemise ega ühelt poolt hageja õigustatud huvide ja teiselt poolt kostja huvide piisava kaitse seisukohast. Ka rahvusvahelised instrumendid osutusid ebapiisavaiks, nii et vaja oli algatust ühenduse tasandil. Vastavalt sellele annab määrus nr 1348/2000 oma artiklitega 2 ja järgmised detsentraliseeritud menetluse kujul meie käsutusse spetsiifilise instrumendi, mida saab käsitleda üksnes iseseisvalt — isegi ja just nimelt seoses võimalike lünkadega regulatsioonis. Minu arvates on õiguse tunnustamise — siin dokumendi vastuvõtmisest keeldumise õiguse näol — ja selle õiguse kasutamise õiguslike tagajärgede vahel ilmne regulatiivne seos.

62. Seda ühenduse õiguse spetsiifiliste instrumentide autonoomse tõlgendamise vajadust saab põhjendada ka asjaomase regulatsiooni eesmärkidega. [36] Määruse eesmärk on arendada edasi vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajanevat ala, kus on tagatud isikute vaba liikumine. [37] Ainuüksi see ettekujutus eesmärgist nõuab määrusest tulenevate õiguste tagajärgede kaugeleulatuvat kooskõlastamist, sest tagajärgede erinev tõlgendamine viiks eriti põhiõiguste suhtes tundliku tsiviilmenetluse valdkonnas lubamatu õigusliku ebakindluse ja killustamiseni.

63. Sellega seoses tuleb silmas pidada ka seda, et määruse neljandas põhjenduses selgitatakse määruse vajalikkust sellega, et selle eesmärke ei suudeta siseriiklikul tasandil piisavalt saavutada. Selle taustal ei näi siseriiklikku õigusesse „põgenemine" võimalike regulatiivsete lünkade täitmise eesmärgil eriti järjekindel.

64. Seejuures tuleb silmas pidada ka seda, et liikmesriikide õigus võib olla vastuolus puuduste kõrvaldamisega või kujundada puuduste kõrvaldamise tingimused erinevalt. Kui siseriiklik õigus võib olla puuduste kõrvaldamisega vastuolus, tõusetuks ühenduse tasandil taas igakordse liikmesriigi menetlusautonoomia piiride küsimus — näiteks tõhususe põhimõtte kujul. Sellisest siseriikliku õiguse kaudu „ümbersõidust" saaks hoiduda, kui määrust tõlgendataks autonoomselt — võttes arvesse määruse piiratud reguleerimisala — artikli 8 lõike 1 kohase vastuvõtmisest õiguspärase keeldumise õiguse kasutamise tagajärgede suhtes.

36 — Euroopa Kohus praktiseerib seda ka teistes ühenduse õiguse valdkondades: meenutagem siinkohal näiteks üksnes seda, et Euroopa Kohus tõlgendas 20. novembri 2001. aasta otsuses liidetud kohtuasjades C-414/99–C-416/99: Davidoff jt (EKL 2001, lk I-8691) — just liikmesriikide tsiviilõiguses esinevat — õigusmõistet „luba", mis on sätestatud direktiivi 89/104/EMÜ artikli 7 lõikes 1, autonoomselt, lähtudes nimetatud direktiivi eesmärgist. Vt ka — määrusega seotud — eespool 6. joonealuses märkuses viidatud Mignolet, lk 352: „[...] l'objectif poursuivi par un instrument communautaire est déterminant lorsqu'il s'agit de sanctionner une règle de procédure qu'il établit".

37 — Vt määruse esimene põhjendus.

65. Seega tuleb tõdeda, et määruse reguleerimisala ei hõlma mitte ainult adressaadi kättetoimetatavate dokumentide vastuvõtmisest keeldumise eeldusi, vaid peab hõlmama ka sellest tulenevaid õiguslikke tagajärgi.

ii) Vastuvõtmisest õiguspärase keeldumise õiguse kasutamise tõttu toimumata jäänud kättetoimetamise võimalikud tagajärjed

66. Küsitav on, kas juhul kui kättetoimetamine jäi ära määruse artikli 8 lõikes 1 sätestatud vastuvõtmisest õiguspärase keeldumise õiguse kasutamise tõttu, tuleb see lugeda täiesti tühiseks või on sellel pigem teatud õiguslikud tagajärjed.

— Kas kättetoimetatava dokumendi tõlge on kättetoimetamise kehtivuse eeldus?

67. Kõigepealt tuleb rõhutada, et määruse nr 1348/2000 tekst, süstemaatika, mõte ega eesmärk ei nõua kättetoimetatava dokumendi tõlget. Kui aga selline tõlge ei ole äratuntavalt kavandatud kättetoimetamise kehtivuse eeldusena, siis ei ole selge, kuidas selle puudumist saab lugeda kättetoimetamise tühisuse põhjuseks. [38]

68. Määrusest ei nähtu taotluse esitaja — seega isiku, kelle huvides kättetoimetamine toimub — kohustust lasta kättetoimetatav dokument tõlkida „taotlust edastava" riigi keelde. [39]

69. Määruse artikli 8 lõikest 1 nähtub üksnes, et kättetoimetatava dokumendi tõlke puudumine annab adressaadile õiguse dokumendi vastuvõtmisest keelduda. Alles selle õiguse kasutamise või kasutamata jätmise korral saab niisiis selgeks, kas asjaomase dokumendi kättetoimetamine sai toimuda või jäi toimumata.

70. Viide määruse artikli 7 lõikes 2 toodud fraasile „kõik kätteandmiseks [kättetoimetamiseks või teatavakstegemiseks] vajalikud toimingud" ei õigusta oletust, et puuduv tõlge ühte artikli 8 lõikes 1 nimetatud keelde muudab vastava kättetoimetamise või teatavakstegemise täielikult tühiseks. Kõnealune

38 — Nii vaadelduna ei ole kättetoimetatava dokumendi tõlke puudumise korral tegemist asjaomase kättetoimetamise ja teatavakstegemise toimingu *puudusega*.

39 — Selles tähenduses, siiski viitega konventsioonile, Burgstaller, „Kapitel 81: Europäische Zustellungsverordnung", *Internationales Zivilverfahrensrecht*, artikkel 5, punkt 1. Vt eelkõige 21. joonealuses märkuses viidatud EKK seletuskirja artikkel 8: „Konventsioon ei kohusta siiski taotluse esitajat edastama dokumenti, mis on koostatud ühes eespool nimetatud keeltest või sellesse keelde tõlgitud, vaid lubab adressaadil dokumendi vastuvõtmisest keelduda põhjendusega, et ette nähtud normidest ei ole kinni peetud" [mitteametlik tõlge].

säte deklareerib üksnes, et kättetoimetamise või teatavakstegemise vormi suhtes kohaldatakse põhimõtteliselt adressaatliikmesriigi õigust, ilma et seataks küsimärgi alla puudutvat tõlkimiskohustust, mis põhineb määrusel endal.

71. Ka määruse artikli 8 lõige 2 on vastuolus oletusega, et puuduv tõlge ühte artikli 8 lõikes 1 nimetatud keelde muudab asjaomase kättetoimetamise või teatavakstegemise täielikult tühiseks. Kui selle sätte kohaselt tuleb dokumendid, mille tõlget taotletakse, tagasi saata, siis tuleb sellest ilmselt järeldada, et esimesel kättetoimetamisel — ka määruse artikli 8 lõike 1 keelenõudeid eirates — on õiguslikud tagajärjed. Kui see nii ei oleks, siis oleks mõttetu saata tõlkimisele kuuluvad dokumendid — mitte aga teised — taotluse esitajale tagasi, sest ta oleks õigusliku toime saavutamiseks nagunii kohustatud tõlgitud dokumendid edastama. Õiguslike tagajärgede võimalik lahknemine, nii et ainult sellel osal dokumentidest, mida tagasi ei saadetud, on õiguslik tagajärg, samal ajal kui tõlkimiseks tagasisaadetud dokumentidel ei ole mingeid tagajärgi, on määrusega taotletud tõhususe eesmärgiga igatahes vaevalt kooskõlas.

72. Et esimese, ilma tõlketa toimunud kättetoimetamise täielikku tühisust saab määrusega taotletud tõhususe eesmärgiga vaevalt kooskõlla viia, ilmneb ka määruse ühest teisest kohast — määruse artikli 6 lõikes 2 sätestatud niinimetatud parandusmenetlusest.[40] Kõnealune säte sisaldab õiguspõhimõtet, et kättetoimetamise või teatavakstegemise taotluse täitmise võimatus — mida saab võrrelda juhtumiga, kus tõlke puudumine on dokumendi vastuvõtmisest keeldumise õiguse tekkimise alus — ei vii iseenesest selleni, et kättetoimetamise või teatavakstegemise taotlust tuleb käsitleda nii, nagu poleks seda — tühisuse tähenduses — kunagi esitatud. Pigem tuleks kõigepealt püüda puudused kõrvaldada. Määruse artikli 8 lõike 2 kohane tõlkimisele kuuluvate dokumentide tagasisaatmine vastuvõtva ametiasutuse poolt sobib sellesse arusaama.

73. Dokumendi vastuvõtmisest õiguspärase keeldumise õiguse kasutamise tõttu tekkiva esimese kättetoimetamise või teatavakstegemise täieliku tühisuse vastu räägib selge õigusliku aluse puudumine, mida komisjon õigustatult rõhutas.

74. Sellele lisandub, et vastupidine arvamus teeks esimese kättetoimetamise või teatavakstegemise täieliku tühisuse tingimuseks adressaadi võimaliku vastuvõtmisest keeldumise õiguse kasutamise — aga mitte keeleliste tingimuste objektiivse järgimise — mis

40 — Selle sätte kohaselt „kontakteerub vastuvõttev asutus edastava asutusega kõige kiiremal viisil, et saada puuduv teave või puuduvad dokumendid", juhul kui kättetoimetamise või teatavakstegemise taotlust ei saa edastatud teabe või dokumentide põhjal täita.

omakorda annaks eelised taas üksnes kättetoimetamise adressaadile. [41]

75. Selles seoses tuleb silmas pidada, et dokumendi vastuvõtmisest keeldumise õigus on küll adressaadi kaitse huvides, kuid see ei tähenda seda, et adressaat võiks vastuvõtmisest keeldumisega kohtumenetlust takistada või peaks seda teha saama.

76. Et keelel põhinevat dokumendi adressaadi kaitset ei tohi absolutiseerida, ei selgu mitte ainult sellest, et määruse artikli 8 lõike 1 keelenõuetes on asjaomase adressaadi keeleoskuse suhtes valitud tüpiseeriv käsitlus, vaid ka sellest, et määrus tunnustab artiklites 2 ja järgmised sätestatud vormikohase kättetoimetamisviisi kõrval ka teisi — võrdväärseid [42] — kättetoimetamisviise, eelkõige näiteks praktikas laialt levinud kättetoimetamist posti teel. [43] Määruse artikli 14 lõike 2 järgi tuleb liikmesriigil teha teatavaks tingimused, „millistel ta aktsepteerib kohtudokumentide saatmist postiga". Pärast seda kui ainult vähesed liikmesriigid [44] tegid keelenõuded teatavaks, selgitati liikmesriikide teabe kolmandal ajakohastamisel vastavalt määruse artikli 23 lõikele 1, [45] et „asjaolu, et liikmesriik ei ole artikli 14 suhtes keelenõudeid teatavaks teinud, tähendab, et kehtivad artikli 8 keelenõuded". Siiski näib selle selgituse väärtus olevat kaheldav. [46]

77. Asjakohase huvide tasakaalustamise tähenduses ei tohi vastuvõtmisest keeldumine jätta taotlejat ilma talle põhiseadusega tagatud õigusest kohtulikule arutelule, millega oleks tegemist juhul, kui tal ei oleks pärast dokumendi vastuvõtmisest keeldumist enam võimalust pidada kinni võimalikest otsuse vaidlustamise tähtaegadest.

41 — Et kaitset väärivad nii taotluse esitaja kui ka dokumendi adressaat, selgub lisaks sellele veel määruse artikli 9 sätetest, mis puudutavad kättetoimetamise või teatavakstegemise kuupäeva. Vt selle kohta De Leval ja Lebois „Betekenen in Europese Unie op grond van de Verordening 1348/2000 van 29 mei 2000", *Het nieuwe Europese IPR: van verdrag naar verordening*, 2001, lk 169 (lk 185), punktid 6–38.

42 — Võrdväärsus on vaieldav. Ühe arvamuse kohaselt ei ole subsidiaarsete kättetoimetamisviiside puhul tegemist teisejärguliste viisidega. Vt näiteks eespool 23. joonealuses märkuses viidatud Gsell, lk 115 (lk 117); eespool 6. joonealuses märkuses viidatud Mignolet, lk 349; De Leval ja Lebois, „Signifier en Europe sur la base du règlement 1348/2000: bilan après un an et demi d'application", *Liber amicorum Pierre Marchal*, lk 261, punkt 6; eespool 23. joonealuses märkuses viidatud Frigo, lk 138 jj; teistsugusel arvamusel siiski eespool 11. joonealuses märkuses viidatud Heß, lk 15 (lk 20); Ekelmans, *Journal des tribunaux*, No. 6014 (2001), lk 481. See küsimus on 9. veebruari 2006. aasta otsuse kohtuasjas C-473/04: Plumex (EKL 2006, lk I-1417) esemeks.

43 — Artikli 14 lõike 1 kohaselt on igal liikmesriigil õigus „saata kohtudokumendid postiga otse teises liikmesriigis elavale isikule".

44 — Eespool 26. joonealuses märkuses viidatud Malani ülevaade, punkt 11.

45 — Liikmesriikide poolt vastavalt nõukogu määruse nr 1348/2000 (EÜT 2002, C 13, lk 2) artikli 23 lõikele 1 esitatava teabe kolmas ajakohastamine.

46 — Asjaomaseid kahtlusi väljendab ka Boularbah, „Le cadre général des règles communautaires en matière de procédure civile: coopération judiciaire, droit judiciaire européen et droit processuel commun", *Le droit processuel et judiciaire européen — Het Europees gerechtelijk recht en procesrecht*, 2003, lk 167 (lk 180); selles suhtes läheb ta kaugemale kui eespool 6. joonealuses märkuses viidatud Mignolet, lk 351.

78. Nagu tuleneb määruse artikli 8 lõike 1 punktist b koostoimes artikli 5 lõikega 2, on määruse üks eesmärk kaitsta taotluse esitajat asjatute kulutuste eest, mille hulka kuuluvad eelkõige tõlkimiskulud. Kui aga taotluse esitaja, kartes dokumendi vastuvõtmisest võimaliku keeldumise negatiivseid tagajärgi tähtaegadest kinnipidamisele, laseb teha juba eelnevalt tõlke ühte artikli 8 lõikes 1 nimetatud keelde, oleks igasugune lihtsustamine — ka kulude kokkuhoiu tähenduses — määruse alusel välistatud.

— Esimese kättetoimetamise või teatavakstegemise tagajärjed pärast dokumendi vastuvõtmisest keeldumise õiguse kasutamist

81. Ühelt poolt taotluse esitaja ja teiselt poolt dokumendi adressaadi vastukäivaid huve saab arvesse võtta sel viisil, et dokumendi vastuvõtmisest keeldumise õiguse kasutamine viib menetlustähtaegade peatumiseni.[47]

79. Sellest kõigest tuleb järeldada, et määruse sõnastus, määruse saamislugu, süstemaatika, mõte ega eesmärk ei luba eeldada, et määruse artikli 8 lõike 1 kohase dokumendi vastuvõtmisest keeldumise õiguse kasutamine toob kaasa asjaomase kättetoimetamise või teatavakstegemise täieliku tühisuse. Dokumenti, mida ei saanud kätte toimetada määruse artikli 8 lõike 1 kohase dokumendi vastuvõtmisest keeldumise õiguse õiguspärase kasutamise tõttu, ei tule seega käsitada sellisena, nagu poleks seda kunagi kätte toimetada püütud.

82. Mainitud tähtaegu peatav toime takistab esiteks seda, et adressaadi keeldumine dokumendi vastuvõtmisest muudaks ühepoolse tahteavaldusena esimese kättetoimetamise või teatavakstegemise täiesti õigustühiseks ja jätaks sellega taotluse esitaja ilma vajalikust õiguskaitsest. Kõikvõimalikud menetlustähtajad, millest tuleb kinni pidada, peatuvad seniks, kuni kohus teeb kindlaks, et dokumendi vastuvõtmisest keeldumine oli õigustatud.

83. Teiseks tagatakse määruse artikli 8 lõike 2 kohase vastuvõtmisest keeldumise ja sellest viivitamata teatamisega dokumendi adressaadi kohtus ärakuulamine.[48] Dokumendi vastuvõtmisest keeldumise tähtaegu

80. Jääb küsitavaks, missugused õiguslikud tagajärjed võivad olla esimesel kättetoimetamisel või teatavakstegemisel vaatamata dokumendi vastuvõtmisest keeldumise õiguse õiguspärasele kasutamisele.

47 — Selles tähenduses ka eespool 41. joonealuses märkuses viidatud De Leval ja Lebois, punktid 6–38.

48 — Eespool 33. joonealuses märkuses viidatud Lancray kohtuotsuses selgitas Euroopa Kohus viitega 11. juuni 1985. aasta otsusele kohtuasjas 49/84: Debaecker (EKL 1985, lk 1779), et Brüsseli konventsiooni preambuli kohaselt peab küll olema tagatud kohtuotsuste vastastikuse tunnustamise ja täitmisega seotud formaalsuste lihtsustamine, kuid selle eesmärgi saavutamisel ei tohi mingil moel piirata õigust nõuda kohtus ärakuulamist.

peatav toime kaitseb adressaati selles mõttes, et esimesel kättetoimetamisel või teatavakstegemisel ei ole tema suhtes täielikku õigusjõudu.

84. Tähtaegu peatav toime ei kitsenda selle kohtu õigust, kelle menetluse raames dokument edastati, otsustada selle üle, kas dokumendi vastuvõtmisest keeldumine oli õiguspärane. [49]

85. Tähtaegu peatava toime eeldamine tuginеb lisaks määruse artikli 19 lõikele 1, mis näeb kohtusse ilmumata jätmise korral ette menetluse peatamise ning seega ka menetlustähtaegade peatumise. See peab kehtima eriti juhul, kui kostja lükkab dokumendi tagasi viitega määruse keelenõuetele.

86. Niisiis tuleb tõdeda, et dokumendi vastuvõtmisest keeldumise tõttu tekkinud tähtaegade peatumine dokumendi adressaadi kasuks lõpeb alles dokumendi täieliku kättetoimetamise või teatavakstegemisega, samal ajal kui taotluse esitanud menetlusosalise kasuks lõpeb peatumine kohtu sedastusega tagasilükkamise õigustatuse kohta.

49 — Vt selle kohta eespool 21. joonealuses märkuses viidatud EKK seletuskirja artikkel 8: „Kui tõusetub vaidlus selle üle, kas dokumendi adressaat saab keelest aru, siis tuleb selle üle otsustada kohaldatavate sätete alusel, näiteks tõstatades korrakohase kättetoimetamise või teatavakstegemise küsimuse kohtus, kus toimub menetlus, mille raames dokument edastati," [mitteametlik tõlge].

3. Kolmas eelotsuse küsimus kättetoimetatava dokumendi tõlke tagantjärele esitamise võimaluste kohta

87. Jääb veel üle vastata eelotsuse kolmandale küsimusele kättetoimetatava dokumendi tõlke tagantjärele esitamise võimaluste kohta.

88. Siinkohal tuleb eelkõige selgitada, millised õiguslikud tagajärjed — ja eelkõige millal — on asjaomasel dokumendil, kui dokumendi vastuvõtmisest keeldumine oli alguses õiguspärane ja kui kättetoimetamise ja teatavakstegemise toimingut tuli tõlget lisades korrata.

a) Menetlusosaliste argumendid

89. Ka puuduse kõrvaldamise võimaluste suhtes toovad menetlusosalised kirjalikus menetluses esile erinevaid punkte.

90. Enamik menetlusosalisi rõhutab, tuginedes ühtlustatud menetlusõiguse puudumisele, siseriikliku õiguse laialdast kohaldatavust, eriti edastava liikmesriigi õiguse kohaldatavust seoses puuduse kõrvaldamise või-

malustega. Ainult *Portugali valitsus* teeb ettepaneku määrata ka tõlke tagantjärele esitamise võimalused eranditult määruse nr 1348/2000 alusel.

91. *G. Leffler* teeb ettepaneku määratleda kättetoimetamistaotluse „parandamise" tähtaeg siseriikliku õiguse alusel, kättetoimetamisviis aga määruse ja siseriikliku rakendusseaduse alusel.

92. *Saksamaa Liitvabariigi valitsus* märgib — kooskõlas esimese eelotsuse küsimuse kohta esitatud õigusliku käsitlusega — et dokumenti edastava liikmesriigi kohtu ülesanne on kontrollida, kas dokumendi vastuvõtmisest keeldumine oli õigustatud või mitte. Ka sellest tulenevate õiguslike tagajärgede, sealhulgas selle õiguse alusel lubatud tõlke tagantjärele esitamise võimaluste üle otsustatakse siseriikliku õiguse alusel.

93. *Prantsuse valitsus* teeb ettepaneku vastata kolmandale eelotsuse küsimusele diferentseeritult: tõlke tagantjärele edastamine peab toimuma määruses ette nähtud korras, muus osas peab edastava liikmesriigi kohus kohaldama aga siseriiklikku menetlusõigust.

94. *Komisjon* väidab, et määruse artikli 8 lõike 1 kohase vastuvõtmisest keeldumise õiguse kasutamise õiguslikke tagajärgi ei saa määratleda täiesti iseseisvalt, sest esiteks peab nimetatud õiguse õiguspärase kasutamise üle otsustama edastava liikmesriigi kohus ja teiseks peavad ka puuduse kõrvaldamise võimalused olema edastava liikmesriigi õiguse kohased, kusjuures analoogiliselt tuleb kohaldada määruse üksikuid sätteid, näiteks tähtaegade arvutamist määruse artikli 9 kohaselt.

b) Õiguslik hinnang

i) Siseriikliku õiguse kohaldatavus

95. Vaevalt tuleb kahelda selles, et ühenduse seadusandjal ei olnud määrusega nr 1348/2000 kavas liikmesriikide menetlusõigust suures ulatuses ühtlustada. Seega on määruse vaimuga põhimõtteliselt kooskõlas, et edastava liikmesriigi kohus peab õigust mõistma põhimõtteliselt oma menetlusõiguse järgi.

96. Selle arusaama kasuks räägivad eriti määruse artikkel 9, mis osutab kättetoimetamise kuupäeva suhtes osalt adressaatliikmesriigi õigusele (lõige 1), osalt aga ka dokumenti edastava liikmesriigi õigusele (artikli 9 lõige 2 seoses menetlustähtaegadest kinnipidamisega taotluse esitaja poolt),

samuti artikkel 19 seoses kostja kohtusse ilmumata jätmisega. Nimetatud artikli 19 kohaselt peab asjaomane kohus sel juhul eelkõige välja selgitama, kas kättetoimetamine või teatavakstegemine toimus vastavalt adressaatliikmesriigi nõuetele või mitte. Viidata tuleb ka artikli 7 lõikele 1, mis osutab kättetoimetamise või teatavakstegemise osas selgelt liikmesriikide õigusele.

97. Niivõrd, kuivõrd õiguslik küsimus, mis puudutab kättetoimetatava dokumendi tõlke tagantjärele edastamist, kuulub määruse reguleerimisalasse, ei näe ma kõnealuse määruse kohaldamata jätmiseks mingit põhjust. Vastavalt sellele näib veenev Prantsuse valitsuse seisukoht, et mainitud edastamine peab toimuma määruse kohaselt.

ii) Teise kättetoimetamise ja teatavakstegemise toimingu võimalused

98. Käesolev alapunkt tuleneb kolmandast eelotsuse küsimusest, mis käsitleb peamiselt nii ajalisi kui ka praktilisi võimalusi edastada kättetoimetatav dokument tagantjärele koos tõlkega ühte määruse artikli 8 lõikes 1 nimetatud keelde.

99. Seega ei sisalda määrus vahetult kohaldatavaid sätteid. Kui kättetoimetatava dokumendi vorm välja arvata, ei ole sätestatud selgeid nõudeid uue kättetoimetamise või teatavakstegemise eelduste ega võimalike tähtaegade kohta, mille jooksul peab uus kättetoimetamine või teatavakstegemine toimuma.

100. Niivõrd, kuivõrd määruse autonoomse tõlgendamise alusel tunnustatakse kättetoimetamise adressaadi vastuvõtmisest keeldumise menetlustähtaegu peatavat toimet, võib tähtaegade arvutamisele kohaldada analoogiliselt artikli 9 sätteid, kusjuures mainitud norm kujutab endast üksnes kollisioonինormi ja osutab seega siseriiklikule õigusele.

101. Niivõrd, kuivõrd artikli 7 lõige 1 osutab dokumendi kättetoimetamise või teatavakstegemise viisi osas liikmesriikide õigusele — esmajoones nimelt adressaatliikmesriigi õigusele — ei saa kättetoimetatava dokumendi ja selle tõlke uue edastamise ja kättetoimetamise või teatavakstegemise suhtes kohaldada midagi muud, sest sellest sättest ilmneb, et kättetoimetamise või teatavakstegemise viis ei kuulu määruse reguleerimisalasse. Sellist lahendust nõuavad ka määruses taotletud dokumendi adressaadi kaitse ja õiguskindluse kaalutlused: küll aga ei ole välistatud, et dokumendi adressaat — vaatamata oma õigusele keelduda dokumendi vastuvõtmisest ja selle õiguse võimalikule kasutamisele — on juba esimesel kättetoimetamise või teatavakstegemise katsel võimeline enda kaitset tõhusalt ette valmistama,[50] see aga ei õigusta adressaadi

50 — Näiteks siis, kui ta on konkreetse juhtumi teatavatel asjaoludel tõepoolest võimeline kättetoimetatava dokumendi sisust aru saama.

kaitseks rakendatud — tüpiseerival käsitlusel põhinevat — määruse mehhanismi tühistamist.

102. Lisaks sellele on nõutav, et adressaat saaks järjekordse puudustega kättetoimetamise või teatavakstegemise puhul pöörduda menetluses ette nähtud asutuste poole. See õiguskaitse võiks olla muu hulgas küsitav juhul, kui kättetoimetamine või teatavakstegemine toimub mujal, kus dokumendi tagasilükkamise korral ei ole kohustust selgitada võimalikke õiguskaitse viise. Eesmärk on ühetaoline õiguskaitse, mida saab tagada ainult ühetaoliste kättetoimetamise või teatavakstegemise viiside korral.

V. Ettepanek

103. Eespool toodud kaalutlustel teen ettepaneku vastata eelotsuse küsimustele järgnevalt:

1) Nõukogu 29. mai 2000. aasta määruse (EÜ) nr 1348/2000 tsiviil- ja kaubandusasjade kohtu- ja kohtuväliste dokumentide Euroopa Liidu liikmesriikides kätteandmise [kättetoimetamise ja teatavakstegemise] kohta artikli 8 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et adressaadi keeldumine dokumendi vastuvõtmisest põhjusel, et ei ole peetud kinni nimetatud õigusnormi keelenõuetest, ei too kaasa kättetoimetamise või teatavakstegemise tervikuna õigustühisena käsitamist. Pigem on tagajärg menetlustähtaegade peatumine, mis kehtib taotluse esitaja suhtes seni, kuni on välja selgitatud, kas keeldumine on õigustatud, adressaadi suhtes seevastu seni, kuni kättetoimetamine või teatavakstegemine on korrakohaselt toimunud.

2) Kättetoimetamise või teatavakstegemise toimingu kordamine pärast kõikvõimalike nõutavate tõlgete tegemist toimub määruse nr 1348/2000 alusel samas ulatuses nagu dokumendi vastuvõtmisest keeldumise tõttu toimumata jäänud esimene kättetoimetamine või teatavakstegemine.